

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

A Cél. 1914. évf. 2. sz. — *A szabadkőművesek és Kossuth Lajos.* A névtelen cikkíró szerint annak a szabadkőművességnek a szelleme, amelybe a nagy hontalan ezelőtt 62 évvel belépett, merőben más volt, mint a mai magyarországi szabadkőművességé s azok az indító okok, melyek Kossuth Lajost a szabadkőművességbe vezették, a legnagyobb mértékben tiszteletreméltók. — *Nyári Albert: A Deák Ferenc gyűrűje.* Szerző Deák egyik bizalmas barátjától, Somsich Fáltól tanuk előtt hallott egy regényesen hangzó történetet, mely szerint Deák ifjú korában szerelmes volt egy szerb leányba, kivel gyűrűt is váltottak, de az apa ellenkezése miatt nem lehettek egymáséi. A leány később a szabadságharcban ellenünk küzdő Philipovich tábornok felesége lett.

A Hét. 1914. évf. 7. sz. — *Kiss József: Gondolatok a Kisfaludy-Társaság nagygyűlésén.* Negyven évvel ezelőtt mutatta be Toldy Ferenc Simon Juditot a Kisf.-Társ.-ban. — *L.: Kemény Zsigmond.* Rövid megemlékezés. Első szerelmét említve, melyről pedig semmit sem tudunk, felsóhajt: «Micsoda sujet — Freudnak, az álomfejtő mágusoknak.»

U. i. 1914. évf. 8. sz. — *Kosztolányi Dezső: Emberbőr.* Riedl Frigyes az újabb irodalomról (nemrég Reviczkyről, most Mikszáthról) is tart előadást az egyetemen.

U. i. 10. sz. — *Szabolcsi Lajos: Szigligeti Ede.* Sz. E. a magyar színpad zsurnalistája. Technikája, történeti romantikája ma elavult; a polgárság, melyet kifigurázott, már eltűnt. Népszínművei még élnek, de sokszor gyerekesen hatnak. Csak Liliomfi humora az, mely csorbitatlanul megmaradt. — *S.: Vargha Gyula.* Rövid méltatás.

Az Érdekes Ujság. 1914. évf. 8. sz. — *A legkedvesebb humoristánk.* Heltai Jenő önmagáról. Képekkel.

Az Ujság. 1914. évf. 46. sz. — *p.: A sárga ház.* Alkalmi visszaemlékezések, nagyrészt Feszty Árpádné közlése alapján, Jókai Mór Baross-utcai házáról, melyet a napokban lebontottak. — *Fabó Bertalan: Mária Terézia-legendák.* Szentgyörgyvölgyi Boczor Pál sómérő tisztnek 1751-ből való versét ismerteti, mely abból az alkalmából készült, hogy Mária Terézia

királynő férjével Pestre érkezett és a sóházat is meglátogatta. A verset a közlö a Nemzeti Múzeum egy ritka kis nyomtatványa alapján ismerteti.

U. i. Gajdács Pál: Mikszáth Kálmán otthon. Szerző meglátogatta a nagy író t horpácsi birtokán. (1909.) Közli tapasztalatait s főkép Mikszáth vendégszeretetét dicséri.

Akadémiai Értesítő. 1914. évf. 2. sz. — *Váczy János: Az 1790 utáni visszahatás és Kazinczy.* (Kivonat jan. 5-i előadásából. L. Budapesti Szemle 2. sz.) — *Voinovich Géza: Jelentés az 1913. évi Vojnits-jutalomról.* «A Vojnits-jutalom odaitélése évről-évre élénk érdeklődést kelt a hírlapok körében... Ez érdeklődés s elégtelenség közös forrásból ered, onnan, hogy mint a belletrista, ép úgy a színpadi írók is legnagyobb részben egy-szersmind a sajtó munkásai.» — *Viszota Gyula: Vörösmarty nagyjutalmi és drámai jelentései.* V. csak akkor nincs benn a nagyjutalmi bizottságban, ha műve a jutalmazásnál szóba kerül; így 1833 és 1844 közt csak 1834, 1839, 1841, 1842-ben nem. A mondott időközben kilenc ízben írt jelentést a kijelölő-bizottság nevében, 1836, 1837 és 1838-ban pedig ő volt a bizottság jegyzője s így ez évekből nagyjutalmi jelentései is vannak. Mindezeket közli a cikk. 1833 kivételével minden évben tagja volt a drámai bizottságnak is, de csak két ízben, 1837 és 1840-ben szerkesztette a jelentést. Ezek is közölve. A Vörösmartyén kívül közli a cikk Kiss János alapos jelentését (1836) Bajza és Jósika munkásságáról. — *Gr. Széchenyi István Naplói.* A Naplók kiadása ügyében kiküldött bizottság 1913 dec. 9-i ülésén Viszota Gyulát bízta meg a Naplók sajtó alá rendezésével, miután Heinrich Gusztáv főtítkár rámutatott a Zichy-féle kiadás nagy hiányaira.

Budapesti Hírlap. 1914. évf. 35. sz. — *Rákosi Jenő: Kemény Zsigmond.* Beszéd a Kisfaludy-Társ. febr. 8-iki nagygyűlésén. A publicistát jellemzi, részben egyéni emlékei alapján. — *Herczeg Ferenc: Szigligeti.* A Gyulai-serleggel elmondott beszéd a Kisfaludy-Társ. nagygyűlését követő lakomán. Szigligeti a híd Kisfaludy Károlytól Csiky Gergelyig. Nemcsak fölötte termékeny s a félnémet Pest magyarság iránti honvágyát kielégítő színműíró, hanem igazi költő is.

U. i. 40. sz. — Herman Ottó: Pósa Lajosért. P. L. megérdemelné a Nobel-díjat. Ő teremtette meg a magyar gyermek-irodalmat. Felhívja az anyákat és tanítókat, hogy gyűjtsenek neki.

U. i. 50. sz. — Garamszeghy Sándor: Németek a Nemzeti Színházban. 1849 aug. 9-től nov. 13-ig 27 ízben játszottak a Gizella-téri színházuk leégése folytán hajléktalanná vált német színészek a Nemzetiben, Albrecht kir. hg. rendeletére. Különösen nevezetes az augusztus 28-iki előadás, mely Haynaunak, az «ünnepelt győzőnek» a tiszteletére rendeztetett.

U. i. 57. sz. — Bittenbinder Miklós: Szigligeti és Csiky. Szigligetinek az volt a híre, hogy elnyomni iparkodik a fiatal színműírókat. Más bizonnyit Csiky példája. Jólát c. verses vígjátékát, mely az akadémiai Teleki-pályázaton vett részt, önként, minden figyelmeztetés nélkül kérte el

Szigligeti s alakította át úgy, hogy 1875 őszén elő lehetett adni. Később is, míg csak élt, mindenben segítségére volt Csikynek.

Budapesti Szemle. 1914. évf. 2. sz. — *Váczy János: Az 1790 utáni visszahatás és Kazinczy.* Az 1790—91. orsz. gyűlés nem valósította meg a hozzáfűzött reményeket. Zátonyra jutott minden ügy, mely célja volt a küzdelemnek: a tudós társaság, a magyar játékszín, a szabad vallásgyakorlat, sajtószabadság. Hasztalannak bizonyult az olvasókedv felébredésére irányuló minden törekvés is. A nemzet közönye, s másfelől a francia forradalom által fölkeltett rettegés mindent megakasztott. Révai nem csügged, tovább izgat a tudós társaság megalapítására. Kazinczy pedig minden erejével folytatja megkezdett küzdelmét. A cikk különösen két területre követi őt. Egyik a felvilágosodásért folytatott küzdelme a vallási, felekezeti elfogultsággal szemben. Ő nem tartozott a kinyilatkoztatott vallás szorosabb hívei közé, bár nagy tisztelője általában a keresztény hitnek. A felvilágosodás terjedésétől várja a papi uralom bukását. Másik az iskolaügy. E tekintetben nem sok jót várhatott magára a korszellem fordulatától. Ő buzgó híve volt az iskolaügyi újításoknak s a II. József alatti szabadelvű felfogásnak. A papság visszanyervén korábbi hatalmát, elsősorban az iskolák szellemét akarja megváltoztatni. Kazinczynak, az iskolafelügyelőnek, buknia kell s 1791 ápr. 1-én a Helytartó Tanács felmenti hivatalától. A cikkíró világosan rámutat Kazinczy tévedésére, mellyel «nyelvünknek országos felforgatásakor», mint Vörösmarty is szemére vetette, annyira exponálta magát a reánk parancsolt német nyelv mellett. Nem lankad ezután sem. Tervei azonban egymásután meghiusulnak. «A magyar szellemi élet köszirtjeit ő is hasztalan ostromolja.» — *Angyal Dávid: Szalay László.* Befejező közlemény. Tárgyalja Sz. L. 1848—49.-i diplomáciai működését, részletesen jellemzi Magyarország története c. főművét, mely történetírói tárgyilagosságával annál inkább feltűnik, mert Sz. L. izgató politikai szereplés után volt képes a józan higgadság ily magaslatára emelkedni; e nagy műben a jog és alkotmány története s az egyének jellemzése köti le leginkább figyelmünket. Következik a kisebb munkák ismertetése. — *Szász Károly: Vén fa az udvaron.* Költemény: emlékezés Gyulai Pálra. — *Rubinyi Mózes: Mikszáth Kálmán írói hagyatéka.* M. 32 kötetes jubileumi kiadásának (1910) kiegészítő sorozata a Hátrahagyott Iratok 15 kötete, melyet Rubinyi rendezett sajtó alá. Ismerteti saját kiadványa beosztását, s utal arra, mit nyer e kiadás által M. írói pályafutásának teljesebb ismerete. — *Ferenczi Zoltán: A nemzeti genius és a nemzeti irodalom.* Megnyitó beszéd a Petőfi-Társaság jan. 6.-i nagygyűlésén.

Corvina. 1914. évf. 5—6. sz. — *Haraszti Károly: Ivanics Zsigmond könyvkereskedése.* I. Zs. 1803-ban kapott engedélyt a Helytartótanácsától s 1844-ig vezette könyvesboltját. Mikor meghalt, már kilenc könyvkereskedés volt Pesten. (1844.)

Egri Egyházmegyei Közlöny. 1914. évf. 5. sz. — *Stiller Kálmán* ismerteti

Mindszenty Gedeon költeményeinek két kötetes kiadását s jellemzi Mindszentyt, mint költőt. A magyar költők közül főleg Tompa és Petőfi, a németek közül Görres Guido hatott M-re.

Egyetemes Philologiai Közlöny. 1914. évf. 2. sz. — *Zolnai Béla: Szigligeti «Szökött katonája»-nak külföldi elemei.* (I.) E darab amellet, hogy egy új műfaj, a népszínmű vele ébred különállóságának tudatára, közvetve és közvetlenül folytatója két nagy hagyománynak: benne gyökerezik a polgári dráma és a francia romantika áramlatában. A romantikus elemek csoportja két részre különül: Victor Hugo és Alexander Dumas père hatására. — *Kovács Lajos: De Johannis Michaelis Bruti Historiae Hungaricae Latinitate.* A Victorisz József hasonló című dolgozatában előforduló tévedések kiigazítása. (A tulajdonnevek helyes olvasása.) — *Tolnai Vilmos: Váczy János Tompa életrajzát, Elek Oszkár Morvay Győzőnek a Koeppeleléle Byron-életrajzhoz függesztett Byron Magyarországon című dolgozatát ismerteti, bírálja.* — *Moravcsik Gyula: C. Pschmadtnak az «üldözött szarvas»-ról szóló német munkáját ismertetve a külföldi adatokat a magyar vonatkozásokra való utalással egészíti ki.* — *Kádár Jolán: Otto Rubnak Das Burgtheater c. művéről ir.* A bécsi udvari színházban előadott magyar darabok: Jókai: Könyves Kálmán (1885. háromszor), Dóczi Lajos: A csók (1877—1903-ig 59-szer), U. a.: Utolsó szerelem (1885—1903-ig 33-szor), Molnár Ferencz: A farkas (1912). A régi magyar irodalomból Fekete János gr. neve szerepelt a Burgtheater műsorán egy olasz eredeti nyomán készült német munkával. — *Kristóf György: Pruzsinszky Pálnak és Hamar Istvánnak a Ráday-könyvtár történetéről írt munkáját ismerteti.* — *Thinemann Tivadar: Herder és Bacsányi.* A híres magyar költőnek 1803 dec. 25.-én kelt levele Herderhez. Köszönetet mond benne azokért az ösztönzésekért, melyeket a német költő műveiből merített a magyar irodalom fejlesztéséhez. Herder 1803 dec. 3.-án halt meg, e levél tehát már nem jutott kezébe. — *Sas Andor: Göres József és a magyar hunmonda.* A magyar hunmonda irodalomtörténeti vizsgálatának területén a németek között az elsőség Görres Józsefet illeti, ki Grimm Vilmost megelőzve már 1808-ban hunvonalozású magyar énekek és mondák gyűjtésére buzdít a heidelbergi romantikusok folyóiratában a *Einsiedler Zeitung*-ban. — *Gálos Rezső: Bayer Józseffel szemben kimutatja, hogy Bauernfeldnek Grossjährg c. darabja «Nagykorú» címen 1847-ben nyomtatásban magyarul is megjelent.* — *Révay József: A hét bölcs mester történetének egy újabban felfedezett latin kézirat fordítására hívja fel a figyelmet.* — *M-ch, Barla Szabó Titusznak, Legrégibb nyelvemlékünkéről, K. Gy. pedig Kozma Andornak, Eötvös Józsefről szóló dolgozatait ismerteti.*

U. i. 3. sz. — *Zolnai Béla: Szigligeti «Szökött katonája»-jának külföldi elemei* (II.). A polgári dráma hagyományai: 1. A külföldieskedő típus. Szerző e típus külföldi és hazai irodalmának áttekintése után arra az eredményre jut, hogy Szigligeti egy nagy hagyomány kényszere alatt jutott a külföldieskedés színrevitelének gondolatára. Hogy ismerte ezt a

hagyományt, arra nézve vannak pozitív adatok. A Nemzeti Múzeum Fánecsy-féle színlapgyűjteményének tanúsága szerint szerepelt Iffland Játékosában, Kisfaludy K. Kérőkjében stb. Szigligeti érdeme e típusnál, hogy a realizmus érdekében több helyütt szakít a hagyománnyal. 2. A játékos típus. Ez is régi drámái tárgya a világirodalomban. Szerző Gottlieb Fritz értekezése alapján levonván e típus történetének tanulságait s rámutatván arra, hogy magyar hagyomány sem lebeghetett Szigligeti előtt, megállapítja, hogy a játékos alakja a külföldi hatás nyomai mellett is eredeti alkotása a jeles drámáirónak. — *Trostler József: Faludi és a német gáláns költészet.* A Phyllis és a Nincsen neve c. költemények párhuzamba állítása német költeményekkel. — *Bleyer Jakab, Császárszár Elemérnek: A német költészet hatása a magyarra a XVIII. században c. dolgozatát bírálja.* — *Rózsa Dezső a Magyar Shakespeare-Tár VI. kötetéről ír.* — *Heinrich Gusztáv: A Toldi-mondáéhoz.* Bartha Józsefnek Újabb vélemények a Toldi-mondáról c. dolgozatát cáfolja. — *Váczy János: Adalékok Tompa Mihály életrajzához* címen hét levelet közöl. Valamennyi Horváth Lajosnak van címezve. — *Radó Antal: Petőfi és Shelley.* Szerző szerint Petőfi az Elmondanám c. versét Shelley egyik költeményének hatása alatt írta. — *Kádár Jolán: Adatok a magyar drámafordítások forrásaihoz.* Pótlások Császárszár Elemérnek, A német költészet hatása a magyarra a XVIII. században c. munkájához.

Erdélyi Múzeum. 1913. évf. 6. sz. — *Vértesy Jenő: Gorove László egy ismeretlen drámája.* A Magyar Nemzeti Múzeumban Gorove Lászlónak egy eredeti kézírata van, mely részletes vázlatot ad egy dráma tervéről, aminek Epaminondas lett volna a hőse. A költő e vázlatban példát akart adni a kezdő íróknak, hogyan kell színdarabot írni. — *rd* ismerteti Thury Zsigmondnak: A szombatos kodexek bibliográfiája című munkáját.

Ethnographia. 1913. évf. 5. sz. — *Szegedy Rezső: Téves felfogás a régi horvát énekek rigómezei ciklusáról.* Vitatkozás Soerensen Asmus felfogásával, mely a cikkírónak az Ethn. 1912. évf.-ban kifejtett eredményeivel több pontban ellenkezik, főképp abban, hogy Soerensen ez énekeket magyarországi szerbekenél keletkezettnek tartja, míg a cikkíró szerint horvát eredetűek. — *Harsányi István: Két XVIII. századi dalgyűjtemény sárospataki kézírata.* A sárospataki főiskola 1911 ben fölfedezett legrégibb kótatárában 47 magyar és egy német dal található melódiájával együtt. Az énektár 1787 és 1792 közt volt használatban. 20 dal közölve. — *Az új egyetemes népdalgyűjtemény tervezete.* Bartók Béla és Kodály Zoltán zeneakadémiai tanárok tervezetet nyújtottak be a Kisfaludy-Társasághoz egy monumentális magyar Corpus Musicæ Popularis kiadására. A tervezet közölve.

U. i. 1913. évf. 6. sz. — *Heller Bernát: Eötvös József báró, a népköltés és a néprajz.* Eötvös, kit minden vonzalma a népies felé hajtott, kinél Petőfit s Arany Toldiját senki sem fogadta nagyobb méltánnyal, nem volt, s egész természete és műveltsége folytán nem is lehetett népies

költő. Átérezte s becsülte a nép költészetét is; a népet tekintve minden költői alkotás végső kútfejének. A népdalt, mondát, hagyományt elfogadja a nép érzései s törekvései megbízható mértékéül, sőt történelmi, politikai kérdésekben is döntő bizonyítékul. Népdalt, mondát, legendát szívesen sző be költői műveibe alkalomadtán, vagy használ fel gondolat-indítékul. Ethnographia, az ő szóhasználatában a nemzetiségi viszonyok ismeretét jelenti ugyan, de érdeklődött az igazi néprajz iránt is, miről Reguly felett mondott emlékbeszéde is tanúskodik. A néprajzi érdeklődésnek az egész emberiség fejlődésére kell világot vetnie Eötvös szerint, s a tudományos vizsgálódásnak ily erkölcsi szempontú alapvetése annyira ő réa vall, hogy e tekintetben alighanem ő volt hatással Regulyra. — *Harsányi István: Két XVIII századi dalgyűjtemény sárospataki kézírata.* Az előbbi számban megkezdett közlés folytatása.

Élet. 1914. évf. 8. sz. — *Egri csillagok.* A Nobel-díjra a magyarok közül Gárdonyi volna a legméltóbb. Csak ő képviselhet ma bennünket az európai irodalmi lelkiismeret előtt. — *Halasi Andor: Gondolat.* A régiebb s a mai költői kifejezés különbségeiről. Szembeállítva Petőfi Adyval.

Irodalomtörténeti Közlemények. 1913. évf. 4. sz. — *Trostler József: Az «Igen Hasznos És Drága Nemes Receptum» német eredetije.* A Toldy Forentől felfedezett Receptum a nőket gúnyolja. Német megfelelője az 1609-ből való Ethnographia Mundi második részében a Malus Mulier-ben van meg. E könyv álnévű szerzője: Sommer János (1545—1622), kinek forrása Hans Sachs egyik műve. — *Gragger Róbert: Irodalomtörténeti forrástanulmányok* (II.). A városban nevetséges falusi nemes igen kedvelt típus az európai vigjátékirodalomban. Ide tartozik Bessenyei Gy. Pontyija is. Mintája Destouches, La fausse Agnès c. vigjátéka. Népszerűsége tetőpontjára ezt a motivumot a Richter Józseftől kiadott Briefe eines Eipeldauers stb. (1785.) c. élclap vitte. Az Eipeldai Levelei szolgáltak mintául Gaal Györgynek A tudós palótz c. munkája írásakor. Szinnyei Ferenc Verseggy, Kolomposi Szarvas Gergelyében is ilyenféle gyűjteményt lát. Nagy Ignátz fővárosi ujdonságai is ily nyomokon íródtak. Gvadányi József gróf az Egy falusi notáriusnak budai utazásában nemcsak a típus és irodalmi forma, de a hang és egyes részletek tekintetében is merít az Eipeldauerből. A források kimutatásával Széchy Károlynak Becszy Györgyre vonatkozó föltevése eszik. — *Eckhardt Sándor: Balassa Bálint irodalmi mintái.* (Az egész dolgozat ismertetését l. folyóiratunk: II. 469. l.) — *Gulyás József: Benkő József becsülete.* Szerző azt bizonyítgatja, hogy az Argirus-mesére vonatkozó, Benkő József nevéhez fűződő, jelképes magyarázatnak megvan az előzménye egy a XVIII. századból való E. S. J.-től származó «Az igazság bujdosása» c. szép históriában, továbbá Huszti Andrásnak 1736-ból való Ó és Újj Dácia című prózai munkájában. — *Horváth István: Mindennapi-jából a hetedik közlemény a jeles történetíró naplójegyzeteinek folytatását adja.* Szokás szerint sok szó esik benne Vitkovics Mihályról, Kultsár Istvánról, Révai Miklósról, Virág Benedekről, Verseggy Ferenc-

ról, Schedius Lajosról stb. Érdekes az 1806 febr. 13.-ról kelt följegyzése: «Reggel elkezdtem olvasni a' Jankovits Miklós úrtól nálam lévő Magyar verses kéziratot. Végére jövén meg győződtem még Dél előtt, hogy a' Munka Tökölyi Imrének Zrínyi Helénával való össze párosodásáról iratott, és ugyan Gyöngyösi Istvántól.» Ezután megemlíti, hogy felfedezését elmondta Jankovits Miklósnak, aki nagyon örült neki s felszólította, hogy írjon e tárgyról egy értekezést, ő majd aztán a kézirattal együtt kinyomtatja. Később Horváth az állítólagos Gyöngyösi kéziratot Schedius Lajosnak és Dugonics Andrásnak is megmutatta. Dugonics viszont a Csalárd Cupido eredetije segélyével alkalmat ad Horváthnak a kézirat hitelességének megállapítására. Horváth úgy látja, hogy a Tökölyiről szóló «munka egészen meg egyez sok tárgyakra nézve Gyöngyösi Palinodiájával.» — *Harsányi István: Adatok Tompa Mihály életéhez* címen 35 levelet közöl. Harminchármat a költő írt részben Szentpétery Sámuel pelsőci, részben Orbán Ferenc ragályi ref. papnak, egyet Szentpétery küldött Tompának, egyet pedig Tompáné Szentpéterynek (1868 máj. 2. Kéri, hogy nevében Sz. figyelmeztesse Batizfalvit, ne adjon módot Tompának a rég óhajtott czankáli megszerzésére.) — *Harmos Sándor*: Thury Zsigmondnak, A szombatos kodexek bibliographiája c. munkáját bírálja.

Katholikus Szemle. 1914. évf. 3. sz. — *Vargha Damján* ismerteti Katona Lajos irodalmi tanulmányainak két kötetes kiadását.

Keresztény Magvető. 1914. évf. 1. sz. — *Borbély István: A magyar unitárius egyház hitelvei a XVI. században.* A m. unitarizmus Dávid Ferenc idejében három fejlődési fokon ment át: 1. a reformált kalvinizmus, 2. a Servet hitrendszerén felépült antitrinitarizmus, 3. a tiszta unitarizmus. Ez a cikk a két elsőt tárgyalja. — *Borbély Ferenc: A szombatos kódexek bibliográfiája.* Thury Zsigmond művét ismerteti.

Könyvtári Szemle. 1914. évf. 2. sz. — *Kacziány Géza: A magyar mémoires-irodalom.* Pótlások szerzőnek e címen megjelent dolgozatához. A felsorolt emlékiratok közül irodalomtörténeti szempontból figyelemreméltók Kertbeny Károly és Hugo Károly művei. — *U. a.* szerző egy másik cikkében az Ernst-gyűjtemény irodalomtörténetileg is ismeretes, dedikált darabjait ismerteti röviden.

Le Courier Cinématographique. Paris, 1914 február 21. — A nagy mozgókép-ujtság tudatja, hogy a Nordisk Film Co. szerződésileg megszerezte a jogot Jókai regényeinek előadására. A lap ezt a következőképen közli: A világ egyik legnagyobb költőjének művei kerülnek ezúttal a filmre. Jókai neve nemcsak hazájában ismeretes, hol a legnagyobb hazafinak is tekintik, de az egész világon kétségkívül ő egyike a legnagyobb elbeszélőknek és színpadi íróknak. Komáromban született 1825-ben és már kora ifjúságában az irodalomra adta magát. Nevezetes szerepe volt a forradalom alatt. 1861-ben képviselővé választják és mandátumát megtartja

mindaddig, míg a király a főrendiház tagjává nem nevezi ki. Jókai a legtermékenyebb és legnépszerűbb magyar regényíró. Írt regényeket, novellákat, költeményeket, színdarabokat, politikai szónoklatokat, de kitűnő főleg a regényírásban. A francia romantikusok tanítványa és minket főleg ebből a szempontból érdekel. Legnagyobb érdeme, hogy új stílust teremtett, mely hű tükre a magyar szellem frissességének és humorának. Képzetele egész sereg kedves és mosolygós alakot teremtett, igazi nemzeti hősokeket testben és lélekben. Legnagyobbrészt a XIX. század első felét, Magyarország ujászületésének időszakát választja regényei korául.

Le Temps. 1914. március 7. — Rövid megemlékezés Tormay Cecilia: A kövek között c. regényéről, melyet Marcelle Tinayre és Jean Guerrier fordítottak franciára. Elmondja a regény tartalmát, kiemeli annak mély tragikus hátterét és dicséri a fordítást, mely megtartotta az eredeti szöveg költői színét és erejét. (Marcelle Tinayre, a kitűnő írónő, a Légion d'honneur tagja, tökéletesen tud magyarul!)

Magyar Figyelő. 1914. évf. 5. sz. — *Domanovszky Sándor: A száműzött Rákóczi.* Thaly minden buzgó adatgyűjtése ellenére sem lehetett az általa összehordott anyagból Rákóczi teljes életrajzát s kortörténeti szerepét megírni. Másfelől pedig abban, amit adott, bizonyos elfogult idealizmus folytán fölöttebb ellégiesítette R. alakját. Márki Sándor könyve nagy mértékben hozzájárult az adatok teljesebb egybegyűjtéséhez s már az ő művében is testibb mivoltában látjuk R.-t. Szekfű Gyula nemrég megjelent könyve tovább megy ebben az irányban, sőt a bíráló szerint a másik végtel felé lépi túl valamennyire az objektív igazság határát.

Magyar Kultura. 1914. évf. 4. sz. — *Szóllósy Alfréd: Péterfy Jenő Petőfi Sándorról.* Ismertetés.

U. i. 1914. évf. 5. sz. — *Deák Viktor: Biró Lajos színdarabjai.* B. L. társadalmi problémákat fejteget, de azok legtöbbje inkább vígjátékba való, mint komoly drámába. Sokkal jobban gyűlöli alakjait, semhogy beérné egyszerű felsülésükkel. Pedig szatirája nem volna erőtlén. Hibái nem jellemzőképessége rovására irandók: vadássza a hatást, nem az egészszel, hanem kiélezett részletekkel akar hatni. Tárgyai gyakran túlságosan is felismerhető aktualitások. Van emberismerete; de jobban ismeri közönségét, mint alakjait. Stílusa hírlapírói, mely, ha emelkedett akar lenni, szentimentalizmusba téved; ha felindul, kiabál, sőt káromkodik; ha jellemző szeretne lenni, ízléstelenül túloz.

Magyar Nyelv. 1914. évf. 2. sz. — *Szinnyei József: Visszatekintés.* Megnyitó beszéd a Nyelvtud. Társ. közgyűlésén. A magyar nyelvtudomány haladása az utóbbi évtizedekben. — *Horváth János: Szomorjmusok a Nemzeti színpadján.* Támadja a Nemzeti Színházat, mely színpadjáról terjeszti Szomorj Dezső barbarizmusait. «A Nemzeti Színházban tapsot kap a kores beszéd, mely csak füttyöt érdemelne. Nem is a nyálkás stílusú

Szomoryt vádolom én, hisz mindenki úgy ír, ahogy akar, vagy ahogy tud. Én a Nemzeti Színházat, az állam pénzén fenntartott, a nemzeti műveltség, a nemzeti hagyomány, a nemzeti nyelv ápolására kötelezett Nemzeti Színházat vádolom. Vádolom pedig árulással, melyet tudatlanságból vagy lelkiismeretlenségből követ el nyelvünk épsége ellen, mikor nagymúltú színpadján szóhoz engedi jutni a nyelvbeli magyarság esküdt ellenségét.»

Magyar Nyelvőr. 1914. évf. 2. sz. — *Erdélyi Lajos: A Halotti Beszéd nyelvjárása.* A H. B. legjellemzőbb sajátossága: ö ~ ë hangváltozása, a tatárjárás és törökpusztítások után is kimutatható Dunántúl s ma is megvan Felsődunántúl nagyobb mértékben, mint eddig hitték. A nyelvtörténeti adatok különösen Pannonhalma-Tihany vidékére utalnak. Azon a vidéken iratott tehát a H. B., ahová való e nyelvemlék legtöbb kutatója; de ők ezt nem vették észre. — *Mészöly Gedeon: A Döbrentei-kódex zsolttárai és az Apor-kódex.* Nemrég kimutatta a cikkiró, hogy a Döbr. kódex evangélium-fordítása a müncheni kódexbeli fordítás ismeretével készült. Ezúttal kimutatja, hogy a Döbr. kód. zsolttárfordításai az Apor-kódexbelivel (mely tudvalevőleg a Bécsivel és Münchenivel együtt a Ferencrendi biblia egy része) vannak ugyanolyan viszonyban. A Döbr. kód. nek eszerint nemcsak evangéliumai, hanem zsolttárai is csak átdolgozása a Ferencrendi biblia illető részének, a Vulgata alapján. — *Turóczi József: Simon bíró.* E régi irodalmunkból eléggé ismeretes kifejezés papushóst jelent. Eredetét már Szarvas Gábor megmagyarázta (Nyr. 21:294). A német pantoffelheld és baseman (= Pázmány) egyik szinonimája: siemann = sie — Mann. A mi Simon bírónk tehát nem tulajdonnév, hanem a német siemann, simon szónak magyarosított alakja. T. J. e magyarázathoz közül újabb kiegészítő adatokat.

Magyar Paedagogia. 1914. évf. 3. sz. — *Böngérfi János: Brassai módszeréről.* A rövid cikk írója hangsúlyozza, hogy Brassai módszeréről nem feledkezett meg teljesen az irodalom.

Nyugat. 1914. évf. 5. sz. — *Laczkó Géza: Kemény Zsigmond.* «Erdélyt, a meg nem érdemelt tragikum földjét, a szerencsétlen nagyok klasszikus világát, a nemes lendület, az érný tévedéseinek átokverte hazáját, a silány szenvedélyek tikkolt küzdéseinek zeg-zúgát, a töprengő sötétben látás alkonyi táját, az ezer gyásszal, száz ragyogással terhelt rögöket, ezt az Erdélyt írta meg K. Zs. s mindig ezt írta.» A tragikus mélységű lelkek: Zrínyi, Külcsey, Vörösmarty, Katona, Arany, Gyulai, Széchenyi sorába tartozik. Ő a legbecsületesebb és legnagyobb magyar újságíró, a kiegyezés elgondolója.

Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny. 1914. évf. 12. sz. — *Molnár György: Újabb Mikszáth-kötetek.* Ismerteti a Révai Testvérek kiadásában megjelent nyolc kötetet.

Pesti Hirlap. 1914. évf. 51. sz. — *Garamszeghy Sándor: Szigligeti.* 1913 december 31-ig a Liliomfi 124-szer, a Szökött Katona 114-szer, a Csikós 109-szer, a II. Rákóczi Ferenc Fogsága 100-szor, a Két Pisztolý 86-szor, a Czigány 77-szer, a Mama 77-szer került színre a budapesti Nemzeti Színházban.

Pesti Napló. 1914. évf. 58. sz. — *Londesz Elek: Szigligeti.* Alkalmi cikk Sz. E. születésének századik évfordulójára.

Protestáns Egyházi És Iskolai Lap. 1914. évf. 9. sz. — *i-y* ismerteti a Műveltség Könyvtárában megjelent magyar irodalomtörténetet.

Sárospataki Református Lapok. 1914. évf. 8. sz. — *Simonfi János: Néhány szó a kuruc balladák kérdéséhez.* Torpad: Tolnai és Riedl szerint Thaly félreértette s hibásan használja e szót terped, terpeszkedik értelemben. Azonban bizonyos, hogy Thaly tudta e szó igazi értelmét, mert Bercsényi Levelei 122. l. jegyzetében e szóhoz ezt a jegyzetet teszi: «Régies szó; annyi mint: egyszeribe megáll» stb. A cikkíró ígéri, hogy ki fogja mutatni a torpad és terped testvérvoltát. A kuruc balladák némely kifejezéséhez közöl még párhuzamos helyeket a kor irodalmából.

Turul. 1913. évf. 3. sz. — *Daróczy Zoltán: János küküllői főesperes és családja.* Pótlások és javított családfa Pór Antal Küküllői-életrajzához.

Új Élet. 1914. évf. 2. sz. — *Kremmer Dezso: A fővárosi színművészet multja.* Tárcsa, képekkel. — *Keleti Adolf: Pósa Lajos.* P. L. mesékkal és csengő rímekkel termékenyítette meg a magyar gyermekek lelkét. Az Én Ujsággal új nemzedéket nevelt.

Új Idők. 1914. évf. 8. sz. — *Pásztor Árpád: Kossuth Lajos és Teleki László ismeretlen levelei.* Kossuth levele Garachanin szerb belügyminiszterhez, 1851. Teleki L. levele Mack tüzérezredeshez, 1856.

U. i. 11. sz. *Vargha Gyula.* Arckép és méltatás. — *Zuboly: A százéves Szigligeti.* Ő teremtett eredeti magyar műsort. Ő teremtette meg a népszínművet. Iskolájának még évtizedek múltán is jelentékeny hatása volt. A társadalmi színműben Csiky Gergelyen át Hercege Ferencig, a népszínműben (nacionalista népszínműből irodalmivá alakulva) egészen Gárdonyiig terjed a hatása.

Ungarische Rundschau. 1914. év. 1. sz. — *Franz Babinger: Eine neu-entdeckte ungarische Kerbinschrift aus Konstantinopel vom Jahre 1515.* Német kiadása az Ethnographia 1913. évf.-ban megjelent cikknek. (V. ö. folyóiratunk: II. 399. és 540.) — *Albert von Berzeviczy: Baron Josef Eötvös als Kulturpolitiker.* Német fordítása a Budapesti Szemle 1913. évf.-ban megjelent fölolvásásnak. (V. ö. folyóiratunk: II. 479.) — *Zoltán von Beöthy: Josef Baron Eötvös als Redner.* Magyarul megjelent: Budapesti

Szemle 1913. évf. (V. ö. folyóiratunk: III. 122.) — *Jakob Bleyer: Friedrich Schlegel am Bundestage in Frankfurt.* (III. közlemény.) Schlegel «Concordia» című katolikus konzervatív folyóiratára (1820–1823) maga Széchenyi Ferenc gyűjtötte a magyar püspökök között előfizetőket. Széchenyi-ben (meghalt 1820.) Schlegel egyik leghatalmasabb anyagi és politikai támogatóját vesztette el. — *Alexander Fest: Ungarn in den mitttelenglischen Romanzen.* Hat XV. és XVI. századi angol románc meséjének van hazánkkal, mint távoli kalandok országával, laza és külsőleges kapcsolata. Elterjedt középkori motívumok keretében látjuk Magyarországot. Ilyen az üldözött ártatlan nő mondája, melynek egyéb európai változataiban is közkeletűek a magyar elemek. A történeti alappal nem bíró angol románcok legnagyobbbrészt francia eredeti után készültek, bizonyára annak az érdeklődésnek hatása alatt is, melyet a Zsigmond király angolországi látogatása (1416.) keltett föl. — *Arthur Weber: Theodor Körner und seine Beziehungen zu Ungarn.* Összefoglaló dolgozat. Szerző bizonyítja, hogy Körner Kisfaludy Károly figyelmeztetése nélkül, Hormayr Österreichische Plutarch-ja alapján jutott a «Zriny» megírásának gondolatára. Eddig ismert forrásaihoz kell vennünk még Petrus Bizarus és Révay Péter latin munkáit. Kisfaludy Sándor Körner számára drámatervet készítésére vállalkozott, amikből aztán ő maga írt darabokat. — *F. S.: Zur Geschichte des ungarischen Pressrechts.* Tarnai János Sajtójogi dolgozatok (1913) című könyvének terjedelme ismertetése. — *Edgar Palóczy: Napoleon in Ungarn.* Napoleon győri tartózkodásáról, melyről Kisfaludy Sándor is megemlékezik Szegedy Rózához írt két levelében. — *Berthold Fabó: Verdi in Ungarn.* Verdi operái 1847 után és az ötvenes években nagy kedveltségnek örvendtek a pesti színpadon. — *Arthur Weber: Der Tod des Dichters Zrinyi.* Összefoglalása a Bertha Sándor által hangoztatott öngyilkosság-hypothesis-szel szemben a szerző régebbi dolgozataiban fejtegetett álláspontjának. (V. ö. folyóiratunk: I. 337., 452. és II. 303.) — *Berthold Fabó: Die älteste Zeitung Ungarns.* A Pressburger Zeitung ismertetése, 150 éves főnnállása alkalmából. — *Gustav Heinrich: Joh. Arany's Dichtungen in deutscher Sprache.* Dengi János programmértekezésének (Arany német nyelven, 1913.) ismertetése és elvi megjegyzések a magyar költők német fordítására vonatkozólag. Arany nagyobb epikus költeményeinek hivatott fordítójára még várunk kell.

Uránia. 1914. évf. 3. sz. — *ly.: A magyar dráma fejlődése* címen azokat a felolvasásokat bírálja, melyeket a kolozsvári Nemzeti Színház drámatörténeti felolvasásai előtt olvastak fel a közönségnek. (A bírálóban különösen az a részlet értékes, melyben a szerző a méltatlanul feledett Toldy István irodalomtörténeti jelentőségére hívja fel a figyelmet.) — Ugyancsak *ly* Vértesy Jenőnek: A magyar romantikus dráma c. munkáját, *gr.* pedig Váczy János Tompa életrajzát ismerteti. (Mindhárom mű bírálata I. folyóiratunk II: 552., III: 117., III: 116.)

Vasárnapi Ujság. 1914. évf. 7. sz. — *S. A.: Kemény Zs. Népszerűt-*

lenségének magyarázata nem az, hogy művészietlen, hanem hogy szelleme magasan felette állt kora, s felette áll még korunk magyar kultúrájának is. Nagy mulasztás terheli a magyar kritikát is, mely Gyulai óta semmit sem tett arra, hogy hozzánevelje az olvasók tömegét. — Kardos Lajos Bolond Istók c. tanulmányának ismertetése.

U. i. 8. sz. — *Kemény Zs. hátrahagyott munkái.* Ismertetés. — *Mindszenty Gedeon költeményei.* Ismertetés.

U. i. 9. sz. — *Palásthy Géza: Német előadások a Nemzeti Színházban.* 1849 aug. 9.— nov. 13. német színészek játszottak a Nemzetiben. Az előadott darabok teljes jegyzéke. Két színlap közölve. (L. Budapesti Hirlap. 1914. évf. 52. sz.)

U. i. 10. sz. — *Vargha Gyula.* Arckép és méltatás.

Világ. 1914. évf. 40. sz. — *Jászi Oszkár: Egy verseskönyvről.* Vezércikkben ünnepli Ady Endrét új kötetének megjelenése alkalmából. «Ma húsz-harmincezer ember olvassa, érti és várja Adyt, az ő működését felülemeli az esztétikusok és irodalmárok vitáin s próféta-szerűvé is teszi költői misszióját, melynek megértése kulcsot ad az eljövendő magyar dolgok sejtéséhez. . . Ő ma az Új-Magyarország lelkének legmélyebb és legtisztább költői beteljesedése.» — *Mikszáth.* A Világ ismertetni fogja Riedl Frigyes egyetemi tanár azon előadásait, melyekben R. F. a modern magyar irodalomról szól.

U. i. 46. sz. — *Riedl Frigyes: Mikszáth művészete.* Riportszerű kivonat R. F. egyetemi előadásaiból. — *Lupas János: Br. Saguna András és br. Eötvös József.* Ismerteti a híres gör. kel. román metropolita és E. J. barátságát.

U. i. 52. sz. — *Riedl Frigyes: Mikszáth regényei.* A Szent Péter Esernyőjének, a Beszterce Ostromának és az Új Zrinyiásznak méltatása egyetemi jegyzetek alapján.

U. i. 57. sz. — *Kosztolányi Dezső: Juhász Gyula.* Adalékok a millénium után fellépő legifjabb költői nemzedék élete folyásához és világ-felfogásához.